

**ЎЗБЕКISTONNING ЭНГ ҚАДИМГИ ДАВЛАТЛАРИ МАВЗУСИНИ
ЎҚУВЧИЛАРГА ЕТКАЗИБ БЕРИШ МЕТОДИКАСИ****Аралова Наргиза Бердимуратовна***Жиззах вилояти Шароф Рашидов туманидаги 54-мактабнинг тарих фани
ўқитувчиси.*

Аннотация: Ушбу мақолада, Ўзбекистоннинг энг қадимги давлатлари мавзусини ўқитишда замонавий педагогик ёндашувларни кўриб чиқиши, ушбу соҳадаги олимларнинг фикрларини таҳлил қилиши ва амалий тавсиялар ишлаб чиқиши ҳамда таълимдаги муаммолар ва уларни ҳал қилиши йўллари илмий-назарий жиҳатдан ўрганилган.

Калит сўзлар: Қадимги тарих, ўқитиш методикаси, педагогик ёндашув, таълим-тарбия, таълимдаги муаммолар, интерактив метод.

**МЕТОДИКА ДОВЕДЕНИЯ ТЕМЫ ДРЕВНЕЙШИХ ГОСУДАРСТВ
УЗБЕКИСТАНА ДО УЧАЩИХСЯ**

Аннотация: В данной статье рассматриваются современные педагогические подходы к преподаванию темы древнейших государств Узбекистана, анализируются мнения ученых в этой области и разрабатываются практические рекомендации, а также научно-теоретически изучаются проблемы в образовании и пути их решения.

Ключевые слова: Древняя история, методика преподавания, педагогический подход, образование, проблемы в образовании, интерактивный метод.

**METHODOLOGY OF CONVEYING THE TOPIC OF THE ANCIENT STATES
OF UZBEKISTAN TO STUDENTS**

Abstract: This article examines modern pedagogical approaches to teaching the topic of Uzbekistan's ancient states, analyzes scholars' opinions in this field and develops practical recommendations, as well as scientifically and theoretically studies problems in education and their solutions.

Keywords: Ancient history, teaching methodology, pedagogical approach, education, problems in education, interactive method.

Мамлакатимизда истиқлолнинг дастлабки йилларидан бошлаб таълим-тарбия тизимини ривожлантириш давлат сиёсати даражасига кўтарилиб, фарзандларимизнинг жаҳон андозаларига мос шароитларда замонавий билим ва касб-хунарларни эгаллашлари, жисмоний ва маънавий жиҳатдан етук инсонлар бўлиб вояга етишларини таъминлаш, уларнинг қобилият ва истеъдоди, интеллектуал салоҳиятини рўёбга чиқариш, ёшларимиз қалбида она юртга садоқат ва фидойилик туйғуларини камол топтириш борасида улкан ишлар амалга оширилмоқда.

Бу борада алоҳида эътибор мактаб таълимини ривожлантириш, ўқувчиларнинг интеллектуал салоҳиятини оширишга қаратилган экан, мактаб таълимида алоҳида эътибор талаб этиладиган бир жиҳат борки, у ҳам бўлса Ўзбекистоннинг ҳақиқий тарихини ўқувчиларга ўқитишнинг энг илғор ва замонавий методларини қўллаган ҳолда етказиб беришдир. Чунки, дунё тамаддунининг устунларидан бири сифатида, бугунги Ўзбекистоннинг тарихи жаҳон цивилизациясида муҳим ўринга эга эканлиги алоҳида қайд этиб келинади. Бу ерда вужудга келган Сўғдиёна, Бохтар ва Хоразм каби энг қадимги давлатлар Ипак йўли орқали Шарқ ва Ғарб ўртасидаги савдо, маданият ва илмий алмашинувда муҳим рол ўйнаган. Айниқса, Темурийлар ва Бобурийлар империяси ўз даврида дунё ҳамжамиятида тараққиёти ва маданияти энг юқори даражага кўтарилган, салоҳияти беқиёс жамият барпо этилганлиги билан боғлиқ тарихий меросни ёш авлодга етказишда замонавий ўқитиш методларидан фойдаланиш орқали, ўқувчиларни тарихга қизиқтириш, уларнинг онги ва тафаккурида ватанга нисбатан ғурур ва ифтихор туйғуларини юксалтириш, танқидий фикрлаш кўникмаларини ривожлантириш муҳим аҳамиятга эга ҳисобланади.

Шу ўринда Ўзбекистоннинг қадимги тарихи бир қанча муҳим давлатларнинг юзага келиши билан белгиланишини қайд этиш мақсадга мувофиқ, жумладан, Сўғдиёна давлати ўз даврида ипак йўлидаги стратегик жойлашуви билан танилган. Сўғдиёна Шарқ ва Ғарб ўртасидаги маданий ва иқтисодий алмашинув маркази бўлган. Сўғдлар савдогарлик ва дипломатияда машҳур бўлиб, уларнинг тили минтақада умумий тилга айланган.

Бохтар давлати, Искандар Зулқарнайнинг фатҳларидан сўнг эллинистик маданият марказига айланган Бохтар "Минг шаҳар юрти" деб аталган. Кейинчалик Кушон империяси таркибига кириб, Буддизмни Марказий Осиёга ёйилишига хизмат қилган.

Хоразм давлати эса математика, астрономия ва фалсафа соҳасидаги юксак ютуқлари билан машҳур, хусусан, Ал-Хоразмий, Абу Райхон Беруний каби олимлар бу ердан етишиб чиққан.

Ўзбекистон тарихида шу ва шу каби яна бир қанча давлатлар бугунги Ўзбекистон маданий ва интеллектуал меросининг асосини ташкил этади ва уларни ўрганиш минтақанинг тарихий аҳамиятини тушуниш учун муҳимдир.

Албатта ўқувчиларга билим беришда аввало самарадорлик муҳим жиҳат ҳисобланади, яъни қадимги тарихни ўқувчиларга етказиш учун инновацион педагогик ёндашувлар талаб қилинади. Тўғри танланган методлар таълимни қизиқарли ва самарали қилишга ёрдам беради. Қуйидаги методлар ушбу мақсадга хизмат қилиши мумкин:

Интерактив ўқитиш методида, муҳокамалар, мунозаралар ва рол ўйинлари орқали ўқувчиларни тарихий воқеаларга жалб қилиш мумкин. Масалан, Сўғд савдогарлари билан Хитой савдогарлари ўртасидаги савдо музокараларини симуляция қилиш каби.

Лойихага асосланган ўқитиш методида рақамли хронология яшаш ёки виртуал музейлар тузиш каби лойихалар ўқувчиларга тарихий артефактлар ва воқеаларни чуқур ўрганиш имконини беради.

Музейларга экскурсиялар ташкил этиш орқали, ўша даврга оид тарихий буюм, хужжат ва тасвирий санъат асарларини кўриш ва тасаввур этиш орқали, ўқувчи ўз онгида ўша даврни шакллантиради, бу эса ўқувчида узоқ вақт сақланиб қолувчи манбалар захирасини яратади.

Ҳикоя қилиш усули орқали, тарихий воқеаларни қаҳрамонлар, можаролар ва ечимлар билан ҳикоя сифатида баён қилиш ўқувчиларда эмоционал боғланиш ҳосил қилишга ёрдам беради.

Ушбу методлар танқидий фикрлаш, ижодкорлик ва тарихий контекстни чуқур англашни ривожлантиради.

Ўзбекистон тарихига оид маълумотларни мактаб ўқувчиларига етказишда илғор ва самарали ўқитиш методларни қўллашнинг ўрни ва аҳамияти тўғрисида соҳанинг етакчи олимлари томонидан Марказий Осиё тараққиётининг кенг контекстида кўриш муҳимлиги таъкидланади. Жумладан, ўқитиш жараёнида қадимги давлатларнинг Ўзбекистон миллий ўзлиги ва маданий ифтихорига қўшган ҳиссасига эътибор қаратиш кераклигини, бу эса ўқувчиларда давомийлик ва мансублик туйғусини шакллантириши қайд этилади. Бундан ташқари фанлараро ёндашув методи, тарихни география, иқтисодиёт ва санъат каби фанлар билан интеграция қилиш тўлиқ тушунчасини беришини, масалан, қадимги давлатларнинг иқтисодий тизимларини сиёсий тузилмалари билан бирга ўрганиш имконини беришини таъкидлайдилар. Энг асосий методлардан бири сифатида мавжуд маълумотларни танқидий таҳлил қилиш орқали, ўқувчиларни тарихий манбалар ва талқинларни савол остига олишга ундаш аналитик кўникмаларни ривожлантиришини қайд этадилар.

Шу ўринда мактаб ўқувчиларига тарих дарсларини ўқитишда, бой қадимий тарихга эга бўлган Греция ва Миср каби давлатларнинг самарали ўқитиш методлари бўйича қуйидаги бир қатор илғор тажрибаларга эътибор қаратиш мақсадга мувофиқ, масалан:

Грецияда ўқитувчилар жойда ўқитиш усулидан фойдаланади, бу ерда ўқувчилар археологик ёдгорликлар ва музейларга ташриф буюриб, тарихни бевосита хис қиладилар. Ўзбекистонда ҳам Бухоро ёки Хива каби тарихий жойларга саёҳатлар ташкил қилиш мумкин.

Мисрда эса тарих таълимида мультимедиа ресурслари, жумладан, хужжатли филмлар ва виртуал реаллик тажрибалари қўлланилади. Ўзбекистонда қадимги савдо йўллари ёки шаҳар тузилишларини симуляция қилиш учун шундай технологиялардан фойдаланиш мумкин.

Хитойда қадимги сулолалар тарихини ўқитишда ахлоқий таълим билан интеграцияга эътибор берилади, бу ерда вафодорлик ва қатъият каби қадриятлар таъкидланади. Ўзбекистонда ҳам қадимги олимларнинг ахлоқий ва фалсафий ҳиссасига урғу берилиши мумкин.

Мамлакатимизда таълим соҳасига алоҳида эътибор қаратилаётган бугунги кунда, таълим-тарбия тизимини тубдан такомиллаштириш, эртанги кунимизнинг муносиб давомчиларини камолга етказишнинг мустаҳкам ташкилий-ҳуқуқий механизминини яратиш борасида кенг қўламли ислохотлар амалга оширилмоқда. Соҳани янада юксалтириш борасида қабул қилинган қатор давлат дастурлари, қонун ҳужжатларига асосида қўплаб таълим муассасалари янгидан қурилди, энг замонавий ўқув анжомлари билан таъминланди. Бу борадаги ишлар бугунги кунда янада жадал тус олмоқда. «Ўзбекистон - 2030» стратегиясида белгиланган кенг қўламли ислохотларни 2024 йилда самарали амалга ошириш, халқимизнинг кундалик ҳаётида ижобий ўзгаришларга эришиш бўйича тизимли ҳаракатларни изчил давом эттириш мақсадида таълим ва илм-фан соҳаларини ривожлантириш борасида бир қатор вазифалар белгиланган. Албатта, белгиланган вазифалар катта сиёсий, маънавий, маърифий ва ижтимоий аҳамиятга эга. Уларни тўлақонли бажариш, амалий натижаларни янада мустаҳкамлаш йўлида олиб бориладиган ишлар соҳа вакиллари, жумладан ўқитувчи ва педагоглар зиммасига улкан вазифаларни кўяди.

Замонавий ўқитиш методлари, олимлар фикрлари ва халқаро тажрибалар таҳлилига асосланиб, Ўзбекистоннинг энг қадимги давлатлари мавзусини ўқитиш учун қуйидаги тавсиялар берилди:

Интерактив ва лойиҳага асосланган ўқитишни қўллаш методи. Ушбу методи ўқувчиларни қадимги шаҳарлар моделларини яшаш ёки тарихий воқеаларни саҳналантириш каби амалий фаолиятларга жалб қилади.

Технологиялардан фойдаланиш методи. виртуал саёҳатлар, интерактив хариталар ва таълим дастурлари орқали иммерсив ўқитиш тажрибасини таъминлаш. Марказий Осиё тарихи бўйича рақамли ресурсларга етишиш учун халқаро институтлар билан ҳамкорлик қилиш.

Маданий ва фанлараро алоқаларни ривожлантириш методи. Қадимги давлатларнинг маданий меросини таъкидлаш ва тарихни бошқа фанлар билан интеграция қилиш орқали тўлиқ тушунча бериш.

Интерактив ва лойиҳага асосланган ўқитиш методи. Ўқувчилар қадимги шаҳарлар моделларини яшаш ёки тарихий воқеаларни саҳналантириш каби фаолиятларга жалб қилиш.

Танқидий фикрлаш методи. Бирламчи манбалардан фойдаланиш ва тарихий талқинларни муҳокама қилиш орқали аналитик кўникмалар ривожлантириш.

Хулоса сифатида айтиш мумкинки, Ўзбекистоннинг энг қадимги давлатларини ўқитиш замонавий педагогика, маданий алоқадорлик ва халқаро тажрибаларни бирлаштиради. Ушбу тавсияларни қўллаш орқали ўқитувчилар ўқувчиларни бой тарихий меросни қадрлашга илҳомлантириб, уларнинг келажак учун муҳим кўникмаларини ривожлантириши мумкин.

Ўзбекистоннинг энг қадимги давлатлари мавзусини ўқувчиларга етказишда замонавий ўқитиш методларидан фойдаланиш таълимнинг самарадорлигини ошириш билан бирга, ёш авлодда тарихий меросга муносабат ва миллий ифтихор туйғусини

шакллантиради. Интерактив усуллар, технологиялар ва фанлараро ёндашувлар тарихни қизиқарли ва долзарб қилишга хизмат қилади. Ўқитувчиларнинг малакасини ошириш ва халқаро тажрибалардан фойдаланиш орқали Ўзбекистон таълим тизимида ушбу мавзунини самарали ўқитиш учун мустаҳкам пойдевор яратиш мумкин. Натижада, ўқувчилар нафақат тарихий билимларга эга бўлади, балки келажак учун муҳим кўникмаларни ҳам ривожлантиради.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 11 сентябрдаги «Ўзбекистон – 2030» стратегияси тўғрисида» ги ПФ-158-сон Фармони.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ички ишлар органларини фаолиятини янада такомиллаштиришга доир ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида” ги 2017-йил 12-апрелдаги ПҚ-2883-сонли қарори.
3. Aliqulovich T. A. et al. Bolalarni tarbiyalash va ta'lim berishdagi majburiyatlarni bajarmaslik: huquqiy va ijtimoiy jihatlarini //O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali. - 2025. - T. 3. - №. 36. - С. 46-54.
4. Аминов Ш. Н., Мирсалихова Г. А. Ёшларда экстремизмга қарши иммунитетни шакллантириш йўналишлари //Innovation in the modern education system. - 2025. - T. 6. - №. 49. - С. 215-225.